

České školství – základ dlouhodobého úspěchu ekonomiky ČR

Dušan Mourek, sociální geograf a analytik

Motto: „ Je nezbytné získat pro učitelskou profesi **nejlepší odborníky**, dát jim dobrý plat a poskytnout jim kvalitní vzdělání.“

Iniciativa Průmysl 4.0, schválená vládou ČR 24.8.2016

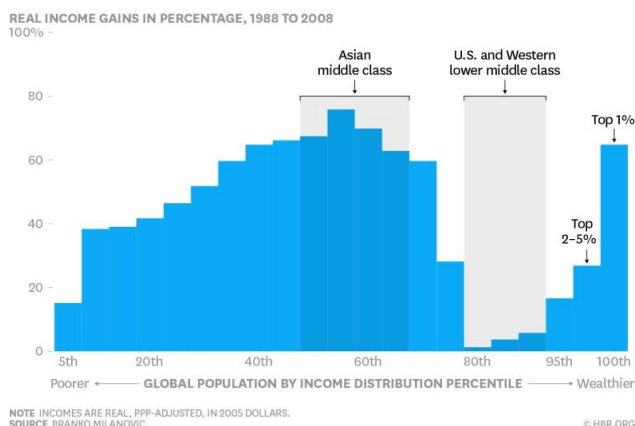
Úvod – má Česko VIZI, jak ekonomicky uspět v měnícím se světě?

Svět kolem nás se v poslední době mění rychleji, než zvládají standardní politické procesy na situaci reagovat.

Oba loňské volební výsledky v anglosaských zemích lze podle některých výkladů chápat i jako důsledek těchto změn, jako snahu voličů z rozjetého vlaku vystoupit či alespoň zatáhnout za záchranou brzdu.

Mnoho lidí ve vyspělém světě, jehož jsme součástí, se dnes cítí ohroženo a hledají zastání – tváří v tvář novým výzvám, jejichž tempo přestávají chápat, natož aby se jim stihli přizpůsobit. V souboji o prosperitu, jež má globální rozměr, prohrávají s čínskými výrobci oděvů i počítačů, účetními v Indii, či jen s pověstným „polským instalatérem“, na něhož měli spadeno Britové.

Who Has Gained from Globalization
The global 1% and the Asian middle class.

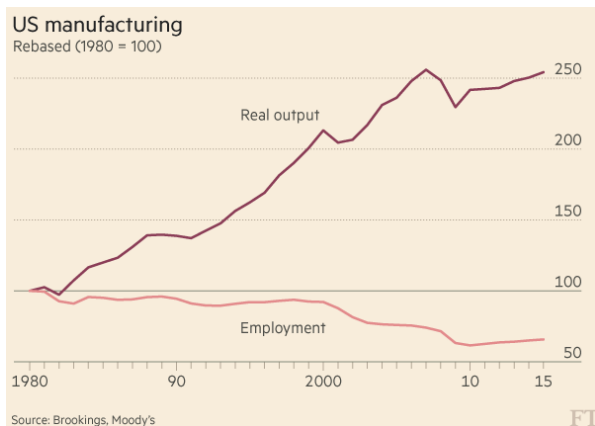

Procesy globalizace a digitalizace ekonomiky začínají rozdělovat dnešní svět na úspěšné, kteří se jim dokázali přizpůsobit, a ty ostatní, kteří to nedokázali, nebo nedostali šanci.

Americká střední třída patří spíše do druhé skupiny, jak ilustruje první obrázek, její příjmy stagnují již třicet let. Zaměstnanost mužů v nejvíce produktivním věku mezi 22-55 lety dosahuje v USA jen 84%, zatímco v ČR 96%. Je ale jen otázkou času, kdy tyto trendy dorazí i k nám.

Navzdory záporné „image“ globalizace ve vztahu k pracovním místům, výrazně silnější hrozbou pro ně jsou procesy robotizace a digitalizace. Na tyto procesy připadá dle analýz

většina úbytku pracovních míst v USA za posledních patnáct let (FT, 2.12.2016, obr. vlevo).

Pro ČR odhaduje OECD Employment Outlook, že automatizací je v průběhu příštích 20 let silně ohroženo 10% pracovních míst a u 35% dojde k podstatným změnám ve vykonávaných činnostech.

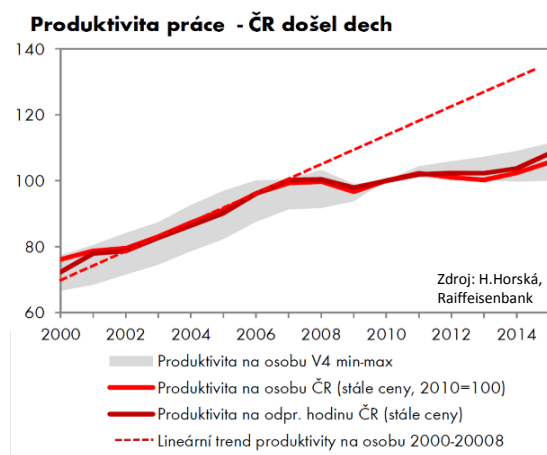
Tzn. 0,4 mil. + 1,8 mil. pracovních míst (Zdroj: Studie Práce 4.0, MPSV 2016).

Index ohrožení digitalizací je pro ČR jeden z nejsilnějších v rámci EU.

Co z tohoto obecného rámce světového vývoje vyplývá pro hospodářskou politiku ČR?

V současnosti se ČR pohybuje blízko svého maximálního potenciálu, dosažitelném při současném nastavení ekonomiky.

(Hlavní ekonom Deloitte David Marek: „Metod, jak zjišťovat úroveň potenciálu, je více. Podle jedné z nich se česká ekonomika aktuálně pohybuje přesně na svém potenciálu, podle jiné je zhruba 0,2 procenta pod ním“ LN 23.1.2017).

Nenechme se ukolébat ekonomickým boomem posledních let. Tento růst jednak dohání umělou recesi, již jsme si přivodili restriktivní hospodářskou politikou v letech 2012-2013, jednak je to růst „na steroidech“, dopovaný tři roky intervencemi ČNB k oslabení kurzu s výhodou levného exportu.

Dlouhodobý pohled je jasný: Vize přiblížení ekonomické úrovni západoevropských zemí, která byla hnacím motorem reforem po roce 1989, zůstává i po 28 letech jen nenaplněnou iluzí...

Naopak, předhánějí nás země, které nemají naši průmyslovou tradici a bývaly zemědělskou ekonomikou ještě 50 let poté, co v Boleslavi založili svou továrnu pánové Laurin a Klement. Za Slovenskem zaostáváme v produktivitě práce již od roku 2010, vyšší platy má Estonsko a v čisté mzdě i Polsko (Eurostat, data 2015).

ČR sice dosáhla v roce 2015 na **87 % úrovně HDP** v EU dle parity kupní síly. Nicméně **úroveň mezd** v ČR dosahuje **jen 59 %** průměru EU ve stejném přepočtu dle standardu PPS. V absolutní výši je pak úroveň českých mezd na pouhých **37 %** průměru EU (čsú, 12/2016).

Struktura naší ekonomiky je stále založena především na nízkých mzdových nákladech. Živí nás export, ale produkty se příliš často finalizují až za našimi hranicemi. V podílu doma vytvořené přidané hodnoty na exportu jsme mezi 35 vyspělými zeměmi **čtvrtí od konce...** (ČR 55 % vs. průměr OECD 76 %). Vlastnická struktura navíc vede k velkému odlivu zisku za hranice namísto investic doma.

Jinými slovy – pokud neprovedeme strukturální reformy oblastí, jež nás brzdí, zůstaneme i nadále jen **subdodavatelskou zemí s levnou pracovní silou** – „montovnou vyspělých trhů“, již jsme nyní.

Vizí naší hospodářské politiky by měla být tvorba vyšší přidané hodnoty – nikoli jen přerozdělování hodnot již vytvořených, směrem od bohatých k chudým či naopak, prostřednictvím změn daňového zatížení.

Je třeba se zaměřit na investice do lidského kapitálu.. Jiný k dispozici nemáme.

Co říká k možnostem růstu české ekonomiky guvernér ČNB Jiří Rusnok? (rozhovor pro MFD, 20.1.2017):

„Potenciál české ekonomiky podkopává nízká kvalita vládnutí.

Ztratili jsme schopnost řešit cokoliv, co je za horizontem volebního období.

Cokoliv, co má delší přípravnou a realizační fázi než tři čtyři roky.

Netýká se to jen této vlády, je to problém posledních dvaceti let, který se jen prohlubuje.“

Proč se zaměřit na změny právě ve školství?

1) Jde o sektor, kde mnoho zažitých přístupů má kořeny v minulosti, některé principy přetrvávají již od doby c. & k. mocnářství.

(Otázka: Které tři země OECD mají nejnižší poměr platu učitelů k ostatním vysokoškolákům? Česko, Slovensko a Maďarsko – všechno země, kam by z Vídně kamenem dohodil..)

2) Školství má **obrovskou setrvačnost**, dlouho vše „nějak fungovalo“, nicméně výsledky dlouhodobého zanedbávání se již výrazně projevují. Není to přitom „politické téma“, protože většina rodičů stále očekává stejnou školu, jakou zažili sami ve svém dětství..

3) Ve školství vznikl **propastný rozdíl** mezi deklarovanými cíli vzdělávání a skutečností. Stejně obrovský a demotivující je rozpor mezi zažitými vzdělávacími postupy (užitečnými v době před-internetové) a realitou dneška, kdy lze jakoukoli informaci najít na síti, a důležité je umět informace kriticky vyhodnotit a kreativně zpracovat.

4) **Vize Česka jako státu s TOP vzdělávacím systémem** má potenciál řešit mnoho zásadních aspektů naší budoucnosti najednou a stát se tak klíčovým bodem volebního programu:

- Změny ve vzdělávacím systému jsou nevyhnutelným krokem na cestě k podstatnému zvýšení výkonnosti české ekonomiky. Existuje **přímý vztah mezi úrovní poznávacích dovedností** dětí a budoucím **hospodářským růstem**. Jen pokles znalostí českých školáků v testech PISA 2003-2012 lze vyčíslit jako ztrátu HDP 267 mld. Kč ročně během jejich života (Münich, Protivínský, Studie IDEA 10/2013).
- **České školství selhává** nejvíce ze všech vyspělých zemí jak **v motivaci žáků**, tak **jako prostředek sociálního vzestupu** pro děti ze sociálně slabších vrstev. Obojí nahrazuje rodina a sociální status se tak dědí, bez ohledu na skutečný talent dětí. Rozdíly ve společnosti se reprodukuje a příkopy narůstají. (více v kap. Sociální důsledky nerovnosti v přístupu ke vzdělání, str. 5)
- Investice do školství by neměly být společensky konfliktním tématem. Vydělají na nich všichni a lze je tak bez rozporu „prodat“ voličům všech sociálních skupin.

V českém školství existuje mnoho palčivých témat, o něž se vede lýtý boj, a jež pronikla i do veřejné diskuse. Patří k nim mj. inkluze handicapovaných žáků, poměr všeobecného a technicky zaměřeného středního školství, či snaha zavést jednotné testování znalostí žáků včetně přijímacích zkoušek a maturit. Každé z nich by vydalo na samostatnou analýzu.

Největší problém přitom zůstává na okraji zájmu veřejnosti – zastaralý obsah vzdělávání, zastaralá forma výuky a ubohé ocenění učitelů.

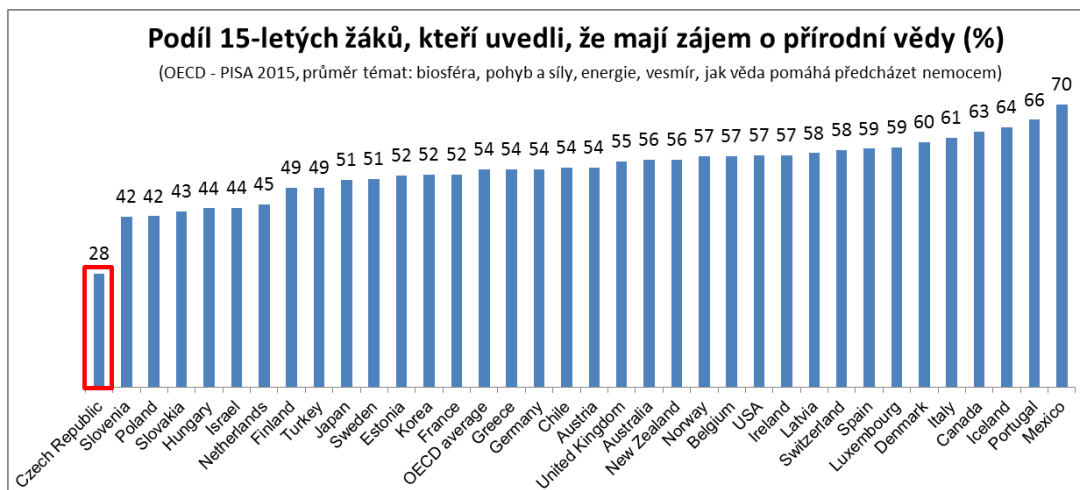
“Vzdělávací systém s málo penězi je zaměřen příliš formalisticky na úroveň vzdělání a memorizovaná fakta, ne na inovativní myšlení,” upozorňuje ekonom Daniel Münich (HN, 1.8.2016).

*A jak svůj názor na české školství shrnuje **Pavel Kysilka**, dlouholetý viceguvernér ČNB a gen. ředitel České Spořitelny? (rozhovory pro HN & Echo, 13.1.2017)*

*„Co mě naprosto deprimuje, je podinvestované vzdělávání. České školství je na úrovni 19. století. Bez váhání bych vyhlásil růst platů učitelů o 50 procent, aby se dostali na průměr platů vysokoškoláků. My nejsme schopni peníze ve vzdělávání vynakládat tak, abychom vychovali generaci pro digitální epochu. Jestli s tím rychle něco neuděláme, **komparativní výhody, které dnes česká ekonomika pořád ještě má, se během deseti let vypaří.**“*

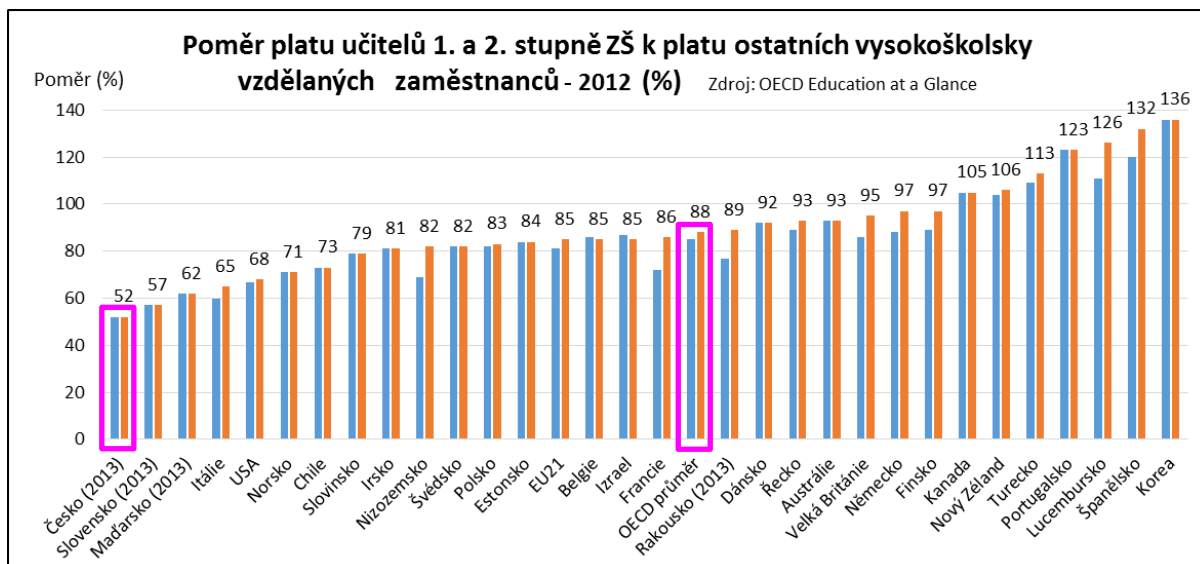
Pět „průsvihů“ českého školství v bodech:

- 1) **Čeští žáci vedou světové žebříčky nezájmu o školu** a nechuti do ní chodit (TIMSS, PISA 2015). Hodnota indexu PISA vypovídajícího o tom, zda žák považuje školu za přátelské prostředí, byla v ČR již v roce 2012 nejnižší ze všech zemí OECD.
Stojíme o takové prvenství? – Komenský na to měl odpověď jasnou: „Kdo nedbá, aby byl vyučován, toho budeš marně vyučovati.“

- 2) České **investice do vzdělání** na ZŠ/SŠ jsou dlouhodobě velmi nízké, pouze při **zvýšení o třetinu** by se mohly alespoň přiblížit průměru vyspělých zemí (v ČR 2,7% HDP – vs. průměr OECD 3,7%). **ČR je 34. z 35 zemí** (Education at glance 2016). Výsledky českých žáků v mezinárodním srovnání testů PISA mají po roce 2000 klesající trend. Při tomto financování je zázrakem, že neklesly ještě hlouběji.
- 3) Většina výdajů na vzdělání jsou platy učitelů. Důležitá přitom není relace platu učitele k průměrnému platu ve státě, ale **relace k průměru všech zaměstnanců s VŠ**. To jsou totiž NÁKLADY UŠLÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ talentovaných žáků, kteří by se za jiných okolností než nyní chtěli stát učitelem...
- 4) Průměrný plat učitele ZŠ/SŠ je u nás pouze na **56/58 %** platu ostatních vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců, zatímco **průměr OECD je o polovinu výše - 83/89 %** (2014).
- 5) Příímým důsledkem nižších platů ve školství je pak to, že na pedagogické fakulty se dlouhodobě hlásí ti středoškoláci, kteří mají **jedny z nejnižších výsledků v testech osobnostních předpokladů** (zdroj: studie Scio – Vektor). Z těch, kdo jsou na studium učitelství přijati, si pak po skončení studií **60% hledá práci mimo obor**, s vyšším výdělkem. Tzn. **s výjimkou skutečných nadšenců nejdou učit naše děti ti nejchytřejší ze studentů, ale ti, kteří se neuplatní jinde..**

Výsledek: Místo abychom po r. 89 navázali na osvědčenou tradici z dob, kdy elitou každé obce byli starosta, lékař a učitel, tak se prestiž vzdělání a respekt žáků k učitelům dnes odvíjí od toho, že se v žebříčku platů pohybují někde mezi lakýrníkem a obsluhou gumárenských strojů (Trexima 2015). Aktuálně je nástupní plat prodavačky v řetězci Lidl vyšší, než tabulkový nástupní plat učitele..

Sociální důsledky nerovnosti v přístupu ke vzdělání

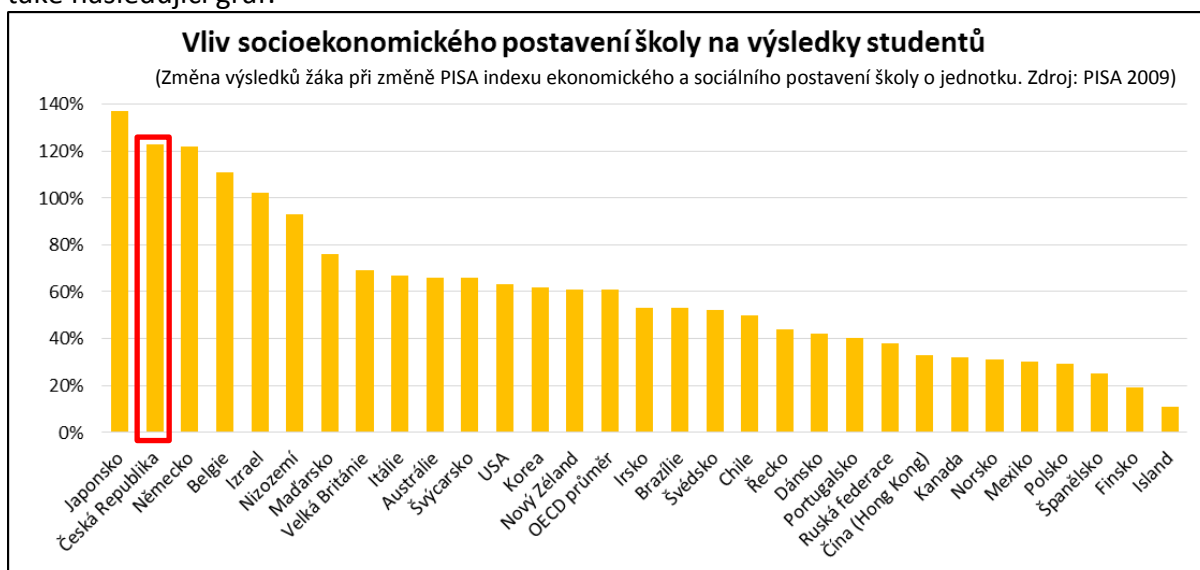
V ČR má rodinné zázemí velice silný dopad na dosažené vzdělání u mladých dospělých: 71 % osob ve věku 25–34 let má stejné vzdělání jako jejich rodiče, což je nejvyšší podíl ze všech zemí OECD (průměr je 52 %) (Zdroj: Kartous et al, Aspen Institute 2016).

Tato závislost je jedním z dokladů toho, že české školství nefunguje dobře. Sociální status rodičů má největší vliv na úspěch jejich dětí. Jinými slovy, **v rodinách se více než kdekoli jinde ve světě dědí vzdělání** a tím také kariérní možnosti a úspěch v životě. Česká republika se řadí k zemím, kde výsledky žáků do jisté míry záleží na tom, do které školy žák chodí.

České školství tak **selhává jako prostředek sociálního vzestupu** pro děti ze sociálně slabších vrstev – velmi paradoxní závěr v naší stále poměrně rovnostářské společnosti.

Začarovaný kruh chudoby se reprodukuje, příkopy ve společnosti se prohlubují a zdi rostou... Naším cílem by tedy měly být investice do toho, jak zajistit šanci na dobré vzdělání opravdu všem dětem bez rozdílu.

Výraznou závislost výsledků českých žáků na socioekonomickém postavení školy ilustruje také následující graf:

Na otázku, jak zlepšit vzdělávání v Česku, existuje řada protichůdných názorů. Silné podfinancování oboru je jediná věc, na níž se shodnou všichni. Vycházejme z tohoto konsenzu, pokud skutečně hledáme řešení.

Návrh řešení – 5 vzájemně propojených bodů ke zlepšení českého školství:

- 1) **REHABILITACE UČITELSKÉ PROFESE** – Relaci učitelských platů k průměrné mzdě v ČR (letos 106 %) bychom měli během 3 - 4 let **navýšit na 150 % průměrné mzdy – na úroveň schopnou konkurence s jinými obory VŠ vzdělaných zaměstnanců.**
- 2) **DIFERENCIACE PLATŮ** – Onen průměrný učitelský plat nesmí pobírat většina učitelů. Naopak, bude třeba nastavit mnohem výraznější diferenciaci platů než dnes, v závislosti na přidané hodnotě, kterou každý učitel dětem dává.
- 3) **Vytvořit systém OCENĚNÍ PŘIDANÉ HODNOTY, kterou učitelé v dětech zanechávají.** Místo plošných testů srovnávajících školy je třeba vytvořit systém, který dokáže zjišťovat schopnost konkrétního učitele vytáhnout své žáky výše.
- 4) **PEDAGOGICKÉ FAKULTY:**
 - a) Nový systém **přijímacího řízení** založený více na talentových zkouškách a osobnostních testech uchazeče.
 - b) **Změna způsobu výuky** - od memorování faktů k podpoře výuky, jak motivovat žáky a soft skills dovedností (logika, kritické myšlení, kreativita, sociální dovednosti)
- 5) Znovu otevřít **MOŽNOST VÝUKY PRO ODBORNÍKY NEUČITELE** (adaptační období v kariérním řádu), vstupní podmínkou pouze magisterské vzdělání + talentovky. Má dva efekty – a) Pomůže překlenout nedostatek učitelů matematiky & přírod. věd
b) Zvedne kvalitu výuky zvýšením konkurence pro učitele.

Zvýšení platů samo o sobě samozřejmě vše nevyřeší.

Na druhé straně bez opravdu razantního zvýšení odměn se ztracená prestiž oboru nevrátí – a jakákoli reforma školství pak ztrácí smysl.

Investované prostředky rozpočtu také mohou být konečně rozhodujícím impulsem k celospolečenské diskusi o důležitosti reformy školství, která tu zatím chybí.

Konkretizace návrhu na zvýšení platové úrovně:

3 – 4 roky k postupnému navýšení platů budou nutné z rozpočtových i praktických důvodů. Během doby potřebné k jejich zvýšení na konkurenceschopnou úroveň bychom měli čas na potřebnou reformu vzdělávacího systému, větší diferenciaci učitelských odměn i na vznik systému hodnocení přidané hodnoty učitele, dle něž bude ona diferenciaci nastavena.

Bude čas na postupné nalezení prostředků v rozpočtu – a neméně důležitý faktor – současní středoškoláci budou vědět, jaký plat mohou očekávat po dokončení studia, pokud si dnes vyberou toto povolání.

Dosud byly platy učitelů často jen rukojmím (ne-)zájmu odpovědných politiků. Studenti si ovšem volí budoucí profesi podle dlouhodobého výhledu platů, ne podle jednorázových skoků prosazených rok či měsíc před volbami...

Proto by bylo vhodné přijmout **zákon** definující objem mzdových prostředků jako % z průměrného platu – **např. 120 % v roce 2018, 135 % v roce 2019 a 150 % od roku 2020.**

Příčemž objem mzdových prostředků na platy pedagogických pracovníků v rozpočtu by měl být stanoven jako počet tabulkových plných úvazků, násobený příslušným procentem průměrného platu za minulý rok dle ČSÚ, plus předpokládaný meziroční růst mezd dle prognózy ČNB či MF ČR.

Finanční náročnost zvýšení platů:

Aktuální výdaje na platy učitelů regionálního školství (MŠ/ZŠ/SŠ) včetně odvodů na pojistné jsou v roce 2017 **81 mld. Kč.** Jde pouze o pedagogy, včetně nestátních škol.

Při tomto objemu výdajů budou letos platy na ZŠ/SŠ (při očekávaném zvýšení průměrné mzdy v ČR stejným tempem jako loni) opět na úrovni **106% průměrné mzdy** (tj. tam, kde byly již r. 2010...)

Na učitele MŠ připadá zhruba jedna pětina výdajů (16 mld.), na ZŠ/SŠ 65 mld. Kč.

Kdybychom chtěli uskutečnit posun učitelových platů **ZŠ/SŠ** z oněch 106 % **na 150 %** průměru, je třeba v dnešních cenách **jen 27 mld. Kč.**

Průměrný plat učitele ZŠ/SŠ by se tím posunul ze 30 na 43 tis. Kč v letošních cenách.

K tomu je třeba **6,6 mld. Kč na posun učitelů MŠ stejným poměrem** (v jejich případě z 92% průměrné mzdy na 130%). MŠ nesmí být opomenuty – každá utracená koruna či hodina času rodičů má tím větší užitek, v čím nižším věku se dítěti věnujeme (tzv. Heckmanova křivka..)

Dohromady jde o **34 mld. Kč**, tj. něco přes polovinu loňského přebytku státního rozpočtu – který vznikl především proto, že jsme nenašli vhodný způsob, jak ho užitečně investovat.

Další možnost, kde získat prostředky, je snížení různých dotací firmám a investičních pobídek, které z ČR dělají právě onu „levnou montovnu“. V rozpočtové kapitole „Neinvestiční transfery podnikatelským subjektům“ bylo loni utraceno 44 miliard Kč.

P.S.: Aktuální návrh MŠMT zvýšit platy učitelů v roce 2018 o 10% by znamenal při průběžném růstu mezd v ekonomice jen posun ze 106% na 111-112% průměrné mzdy příští rok. I kdyby ho vláda schválila v plné výši, tempo růstu je zcela nedostatečné a nemá šanci nás přiblížit v rozumné době k cíli.

Děkuji za inspiraci:

Daniel Münich, IDEA

Filip Matějka, CERGE-EI

Bohumil Kartous, EDU-in

Pavel Kysilka, 6D Academy

Ondřej Šteffl, Scio

Petr Matějů, VŠFS

Mikuláš Bek, MU

David Greger, ÚVRV

Tomáš Hruša, Education republic

Jiří Hlavenka, Kiwi.com

Reference

Analýza odlivu zisků: Důsledky pro českou ekonomiku a návrhy opatření. Aleš Chmelař, Michal Pícl, Jan Bittner, Stanislav Volčík, Aleš Nechuta. Úřad vlády ČR, Oddělení strategie a trendů, 11/2016 <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/analyza-odlivu-zisku-dusledky-pro-ceskou-ekonomiku-a-navrhy-opatreni-155656/>

České školství v mezinárodním srovnání 2015 (Česká republika v indikátorech OECD, resp. v indikátorech publikace Education at a Glance 2015) <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/publikace-education-at-a-glance-1>

Dopady digitalizace na trh práce v ČR a EU, Aleš Chmelař, Stanislav Volčík, Aleš Nechuta, Ondřej Holub. Úřad vlády ČR, Oddělení strategie a trendů, 12/2015 <https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/Dopady-digitalizace-na-trh-prace-CR-a-EU.pdf>

Horská, Helena. #KonecLevneEkonomiky nebo #KonecLevnePrace? Raiffeisenbank, 2. 8. 2016 <https://www.rb.cz/attachments/media/setkani-rb-ad-hoc-analyza.pdf>

Iniciativa Práce 4.0, Ministerstvo práce a sociálních věcí, prosinec 2016 https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/prace_4_0

Iniciativa Průmysl 4.0, Ministerstvo průmyslu a obchodu 2016 <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/53723/64358/658713/priloha001.pdf>

ISPV, 2016. Informační systém o průměrném výděлку: Platová sféra, rok 2015. Trexima. <http://www.mpsv.cz/cs/1934>

Kartous, Bohumil, et al. Vzdělávání, in Česko: Jak jsme na tom, Výroční konference Aspen Institute Prague 2016 <http://www.eduin.cz/wp-content/uploads/2016/11/Vzdelavani.pdf>

Matějka, Filip. Přidejme učitelům ve školce. MFD 17. 1. 2017 <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1395040087204983&set=a.137076653001339.16501.100000970154724&type=3&theater>

Münich, Daniel; Straka, Jan, 2012. Být či nebýt učitelem: platy českých učitelů pohledem nákladů ušlých příležitostí a širší souvislosti, Studie IDEA 5/2012. http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_05.pdf

Münich, Daniel, Mária Perignáthová, Lucie Zapletalová, Vladimír Smolka, 2015. Platy učitelů českých základních škol: setrvale nízké a neatraktivní, Studie IDEA 4/2015. http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Platy_ucitelu/IDEA_Platy_ucitelu_studie.html

Münich, Daniel; Smolka, Vladimír: Platy českých učitelů zůstávají velmi nízké, Studie IDEA 9/2016. https://idea.cerge-ei.cz/files/Platy_ceskych_ucitelu_2016.pdf

Münich, Daniel; Protivínský, Tomáš. Dopad vzdělanosti na dlouhodobý hospodářský růst: Ve světle nových výsledků PISA 2012. Studie IDEA 10/2013, https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_10_2013.pdf

Most US manufacturing jobs lost to technology, not trade. Financial Times, Dec 02, 2016 <https://www.ft.com/content/dec677c0-b7e6-11e6-ba85-95d1533d9a62>

Mzdy v Česku jsou pod unijním průměrem. ČSÚ, 15. 12. 2016 <https://www.czso.cz/csu/czso/mzdy-v-cesku-jsou-pod-unijnim-prumerem>

OECD, Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2016-en>

Rámcová strategie konkurenceschopnosti, kap. Vzdělanost. NERV, Úřad vlády ČR, 2011 https://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/Ramec_strategie_konkurenceschopnosti.pdf

Scio (2012): „Analýza výsledků projektu Vektor 2005/06 – 2011/12“, Praha. http://www.scio.cz/1_download/vektor/souhrn_poznatku_Vektor_2005_2011_fin.pdf

Česko je nejprůmyslovější zemí EU. <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/cesko-je-nejprumyslovejsi-zemi-eu-projdete-si-novy-zebricek/r~04502e66554e11e5a80c0025900fea04/?>

Hlavenka, Jiří. Lépe už nebude? <https://www.facebook.com/notes/jiri-hlavenka/l%C3%A9pe-u%C5%BE-nebude/10155891598093902>

Kartous, Bohumil. Jak se mstíme na dětech <http://ottocopy.cz/jak-se-mstime-na-detech>